



# Vietnam

pour l'arrêt immédiat des bombardements américains au Nord-Vietnam.

pour l'autodétermination du peuple vietnamien par le retrait des troupes américaines et la cessation de toute ingérence étrangère.

contre toute participation indirecte de la Belgique à la guerre du Vietnam, entraînée par la «solidarité atlantique».

*Affiche voor de Vietnameroeging in 1968, één van Denacysers eerste politieke opdrachten*

**marche pour le Vietnam  
Bruxelles, 2 mars, 15 h.**

**concentration:  
boulv. du Midi  
entre la porte de Hal  
et l'av. de Stalingrad**

## De politieke affiches van Roland Denaeyer

Rik Hemmerijckx, Amsab

*Politieke illustrators of afficheontwerpers zijn in België niet dik gezaaid. Iedereen kent Gal, en ook de naam van Wilchar zal nog wel een belletje doen rinkelen, maar daarnaast zijn er nog een aantal ontwerpers die zeker onze aandacht verdienen. Eén van die ontwerpers is Roland Denaeyer. Hij heeft onder meer de Vietnambetogingen uit de jaren '60 een gezicht gegeven, maar daarnaast heeft hij ook zijn stempel gedrukt op diverse andere campagnes. Een portret.*

**Op welke terreinen was u zoal actief vooraleer u begonnen bent met het ontwerpen van politieke affiches? Welke opleiding hebt u gevolgd?**

RD: Ik heb een opleiding gekregen als illustrator op La Cambre in Brussel tijdens de jaren '50-'54, en na mijn legerdienst heb ik een heel parcours doorlopen vooraleer ik uiteindelijk in het onderwijs ben terechtgekomen. Na mijn legerdienst had ik het idee om mij in Spanje te vestigen - mijn moeder was namelijk een Spaanse en ikzelf ben geboren in Madrid in 1930 - en zo ben ik begonnen bij de 'Estudios Moro' te Madrid, in de sector animatiefilm. Die periode heeft

niet zo lang geduurd - het Franco-regime was niet echt aangenaam om onder te leven - en na enige omzwervingen ben ik dan in Brussel terechtgekomen op het reclamebureau Plan van Hubert Nyssen. Ik heb daar als freelance ontwerper gewerkt, maar na twee jaar ben ik er weggegaan wegens artistieke meningsverschillen. Na een omweg in enkele Parijse animatiestudio's ben ik dan in 1959 begonnen als tekenleraar op het 'Institut Bischoffsheim' hier in Brussel. Ik was eigenlijk helemaal niet voorbestemd om in het onderwijs te gaan, maar ik heb mij zeer vlug kunnen aanpassen en als leraar heb ik er mij volledig kunnen uitleven. Na een aantal jaren werd ik bevoegd voor de sector publiciteit en ik ben op 'Bischoffsheim' gebleven tot mijn vijftenzestigste. Maar naast mijn leeraarschap ben ik dus altijd opdrachten blijven aanvaarden, onder meer voor het agentschap Bodden & Dechy; en zo heb ik ook een aantal meer politieke opdrachten gerealiseerd.

**Eén van uw eerste politieke opdrachten was een affiche voor de Vietnambetoging in Brussel van maart 1968**

RD: Die Vietnambetoging kaderde in de anti-atoommarsen die vanaf het begin van de jaren '60 elk jaar georganiseerd werden in Brussel. Die anti-atoommarsen trokken heel wat volk en zo ben ik benaderd geweest door Isabelle Blume, Henri Rolin en Jean Dubosch, de secretaris van de Belgische Unie voor de Verdediging van de Vrede, om een affiche te ontwerpen voor de Vietnambetoging van 1968. Sindsdien ben ik blijven opdrachten aanvaarden voor het Nationaal Vietnam-Comité, het Comité voor Medische Hulp aan Vietnam, maar ook voor andere organisaties, zoals het Belgisch Front tegen de Nato.

***Wat maakte deze Vietnamaffiche zo bijzonder ?***

RD: De meeste politieke affiches uit die periode hadden weinig of geen visuele impact. Het waren vooral tekstaffiches waarin er geen plaats was voor een afbeelding die de aandacht kon trekken. Voor die Vietnamaffiche van 1968 heb ik vooral de nadruk willen leggen op twee elementen: een bom, met daarin het verschrikte gezicht van een Aziatische vrouw, en het woord Vietnam. Al de bijkomende teksten werden ondergeschikt gemaakt aan deze twee elementen. Ik wilde een synthetische affiche brengen die onmiddellijk duidelijk maakte waar het over ging. Ik denk dat ik in dat opzet geslaagd ben. Die Vietnamaffiche is op tienduizenden exemplaren verspreid en had een zodanige visuele impact dat zij zelfs door allerlei linkse groepen werd overgenomen en opnieuw gebruikt.

***1968 heeft in zekere zin het begin van een maatschappelijk engagement ingeluid?***

RD: 1968 was niet alleen het studentenprotest, er is ook heel wat contestatie geweest in het culturele en artistieke milieu. In Brussel is La Cambre bezet geweest en samen met Colette, mijn echtgenote, heb ik deelgenomen aan de bezetting van het Paleis voor Schone Kunsten. De mensen uit verschillende richtingen van de artistieke wereld hebben er zich gegroepeerd in een Staten-Generaal, precies om de gangbare structuren en instellingen in vraag te stellen. Tijdens die vrije vergadering hebben een aantal grafische ontwerpers mekaar gevonden. De wil om iets te doen was zeer groot. Er was in die periode nogal wat commotie rond de inbeslagname van het erotische werk van Walter De Buck. En naar aanleiding van een betoging in het Brussels Justitiepaleis heb ik

samen met Jean-Pierre Point een affiche gemaakt tegen de veroordeling van De Buck en voor de artistieke vrijheid. Het was een gezeefdrukte fluorroze affiche, volledig in de flower powerstijl van het moment, 'Art Fête'! Maar van in het begin was er die drang om ons artistiek engagement ook een bredere maatschappelijke dimensie te geven en contact te zoeken met de wereld van de arbeiders. Uit die beweging is de groep 'Atelier Populaire Bruxelles' gegroeid. De kern bestond uit een aantal kunstenaars (ikzelf, Colette Van Poelvoorde, Jo Dustin, en Bernard Villers), maar daarnaast waren er ook studenten en syndicalisten. Aanvankelijk hadden wij ons atelier in één van de lokalen van het Brusselse ABVV. Onze eerste affiche was er één tegen het Franco-regime: een getraliede zon met als opschrift "*Pour préparer vos vacances. Franco met les Espagnols à l'ombre*". Daarna zijn er affiches gevolgd die direct tussenbeide kwamen in de arbeidersstrijd. Er zijn affiches geweest naar aanleiding van stakingen bij Michelin, Glaverbel enz. Het waren allemaal affiches in een vrij directe, militante stijl.

***Het ging hem dus echt om agit-prop, zoals ook de Parijse studenten die gevoerd hebben in die periode.***

RD: Wij wilden een directe bijdrage leveren tot de arbeidersstrijd. Wij gingen naar de stakende arbeiders toe, naar bedrijfsbezettingen, en wij discussieerden met de arbeiders. De ontwerpen van de affiches kwamen in nauw overleg met de arbeiders tot stand. Sommigen zijn zelfs getekend geweest door mensen zonder enige artistieke vorming. Wij leerden aan de arbeiders hoe zij zelf een affiche konden zeefdrukken. Ook dat was emancipatie. Het opzet was enigszins utopisch, maar het was een onvergetelijke ervaring.



Roland Denaeyer

**Waren er ideologische discussies in de groep?**

RD: Dat was onvermijdelijk. Ikzelf en Colette waren niet partijgebonden, maar in onze groep werkten wij met mensen die toch wel ideologisch geschoold waren. Ik denk aan Gerard de Selis en Josy Dubier, die later bij de RTBF-radio zijn gaan werken. En natuurlijk ook aan Maurice Delogne, die van de dissidente KP van Jacques Grippa kwam. Door hen zijn wij geïntroduceerd geworden in het marxisme. Er zijn ook zeer vlug problemen geweest met het ABVV. Wij hadden een affiche ontworpen waarin de dubbelzinnigheid van de vakbondsleiding aan de kaak werd gesteld en dat is de directe aanleiding geweest om ons uit zijn lokalen te zetten. Uit onvrede heb ik mij in 1968 uit de vakbond teruggetrokken. Het avontuur van het 'Atelier Populaire Bruxelles' heeft trouwens niet zo lang geduurd. Na een goed jaar – in de loop van 1970 – heb ik mij opnieuw op mijn andere opdrachten gericht. Het betekende de terugkeer naar mijn eigen atelier.

**De collectieve werking heeft toch een voortzetting gekregen met de Operatie 42/60?**

RD: Inderdaad, met Jo Dustin, Bernard Villers, Colette Van Poelvoorde, Michel Olyff, en anderen – het is altijd dezelfde groep – hebben wij begin 1974 een oproep gericht aan de mensen uit de artistieke en literaire wereld om hen er toe aan te zetten een politiek-maatschappelijke boodschap uit te werken in affichevorm. Het is misschien goed om de woorden van die oproep hier te herhalen: "*Graphistes, poètes, journalistes, peintres, graveurs, écrivains, photographes, dessinateurs et tout un chacun... Que faisons-nous ou que pouvons-nous faire pour ceux qui sont opprimés, pour tous ceux qui sont brimés, exploités, emprisonnés, exterminés de par le monde? Nous avons pensé qu'il était possible pour nous, gens de la communication par l'image et par le texte, de créer bénévolement des affiches, des images, des poèmes etc., dénonçant des situations de répression, d'exploitation et d'injustice...*"

De oproep was onderschreven door zeventwintig kunstenaars. Het oorspronkelijk



*ATELIERS POPULAIRES BRUXELLES  
DESSIN ROLAND DENAEYER, NEGATIF DE L'AFFICHE  
AFFICHE NON ÉDITÉE. CIRCA 1970*

*De groep 'Ateliers Populaires Bruxelles' combineerde  
het artistieke met een breed maatschappelijk engagement*

ke opzet was de oorlog in Vietnam aanklagen, maar op datzelfde moment was er ook de putsch in Chili. De democratische regering van Allende werd er opzij gezet door Pinochet en zo is de Operatie 42/60 groten-deels in het teken van Chili komen te staan. Die eerste oproep is een relatief succes geweest. Wij hebben niet minder dan achten-zestig projecten voorgesteld gekregen en daarvan zijn er elf gerealiseerd geworden op het formaat 42/60, vandaar de benaming Operatie 42/60. Mijn ontwerp was gebaseerd op een gedicht van Victor Jara - de Chileense muzikant wiens hand is afgehakt vooraleer hij vermoord werd in het stadium van Santiago. Die hand van Jara heb ik in één keer op papier gezet. Als een kreet van verontwaardiging. De tweede Operatie 42/60 werd in 1975 gelanceerd en richtte zich vooral op de Belgische toestanden: de strijd tegen afdankingen en de anti-sociale crisismaatregelen, tegen het beroepsleger van Van den Boeynants, voor de vrije meningsuiting. Er was geen centraal thema meer. Na die tweede campagne, waar ikzelf niet meer aan meege-werkt heb, zijn we ermee gestopt. De weer-klank in de media was niet zo groot en de verkoop van de affiches viel tegen. Er was niet alleen de economische crisis, in zekere zin was er ook een crisis van het links geën-gageerde politieke beeld.

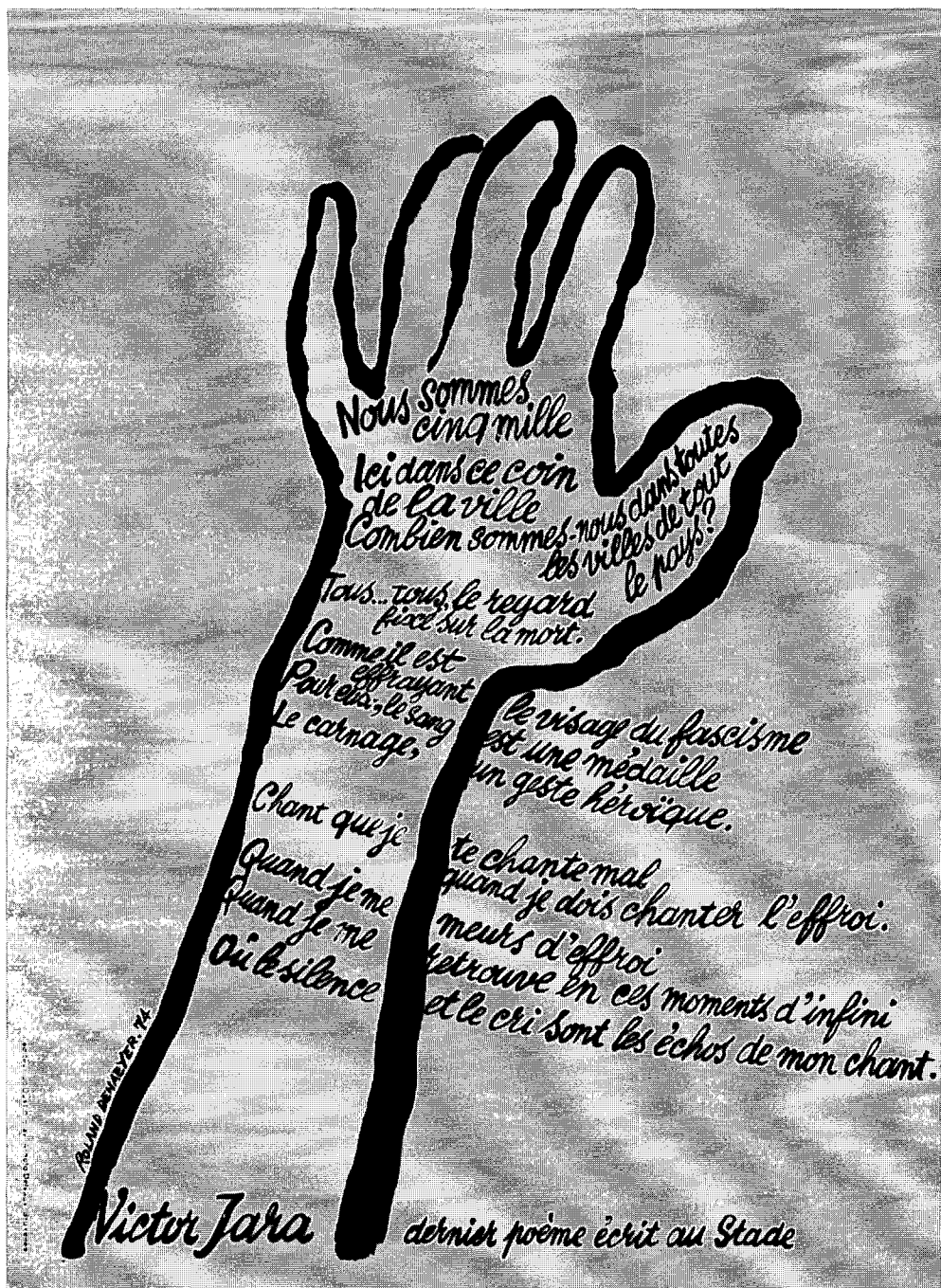
***U hebt uw werk als ontwerper van maatschappelijk geëngageerde affiches toch voortgezet?***

RD: Jawel, maar dan buiten de beweging. In die periode waren wij verhuisd naar Ever-beek op de taalgrens en Colette was er één van de drijvende krachten van de plaatselijke Wereldwinkel. Er was een klein cultureel centrum gevestigd en een bibliotheek. Wij organiseerden er tentoonstellingen en debat-

ten, voornamelijk over de problemen van de derde wereld (Nicaragua, Chili, het Polisa-rio, ...), maar ook omtrent lokale toestan-den. Zo is er de actie geweest tegen de bouw van de A7 en de A8. Dit alles maakte dat er nogal wat contacten waren met Oxfam en met het Latijns-Amerika-Comité. Zo heb ik de affiche ontworpen voor het herdenkings-concert '10 jaar solidariteit met het Chileen-se volk' in 1983, voor 'Chili Midi Minuit' eveneens in '83, voor de solidariteitsmani-festatie met Latijns-Amerika in 1984, voor het colloquium over dekolonisatie en con-flictstudies in Afrika in 1985. Eén van mijn andere opvallende realisaties uit die periode waren mijn ontwerpen voor een tentoonstel-ling van geïmmigreerde kunstenaars in 1987: een getekende hand die iets weg had van een Arabisch handschrift, een kalligrafisch teken. Zij zijn zelfs geëxposeerd geweest op de Triënnale van de Politieke Affiche te Mons.

***Heeft uw engagement als ontwerper uw onderwijsopdracht nooit in de weg gestaan?***

RD: Tijdens de jaren '68-'70 is er vanuit de jongeren een voortdurende invraagstelling geweest van de maatschappelijke structuren, en als leraar schrok ik er niet voor terug om in mijn lessen een aantal maatschappelijke thema's te behandelen. Maar vanuit de school-directie is er toch altijd een zekere terug-houdendheid geweest tegenover een dergel-ijke aanpak. Er werd ons altijd op gewezen dat de onderwijsopdracht geen politieke in-houd mocht hebben. Dat werd beschouwd als een zware beroepsfout. Ik ben altijd van mening geweest dat het bijbrengen van enig maatschappelijk bewustzijn aan de jongeren een plicht was van elke opvoeder. Er werd dus in de klas openlijk gesproken over wat er zoal gebeurde in de wereld en mijn stu-denten hebben ook een aantal van die the-



De fameuze affiche van de (afgehakte) hand van de Chileense zanger Victor Jara

ma's in hun projecten verwerkt. Ik herinner mij een project rond Biafra en rond racisme. Wanneer het meer algemene projecten waren durfde men niet zeggen dat het politiek was, maar er waren limieten. Vietnam lag bijvoorbeeld al heel moeilijk: wijzen op de strijd van de Vietnamezen, onder leiding van een communistische partij tegen hun onderdrukkers (de Verenigde Staten, het Franse kolonialisme), werd beschouwd als een politieke stellingname. Dit neemt niet weg dat het thema Vietnam er toch is aan bod gekomen.

***Welke waren de ontwerpers die u geïnspireerd hebben in uw werk?***

RD: In de jaren '70 keek ik vooral op naar de Poolse grafiek, met namen als Tomachevsky, Lenica enz. De Poolse grafiek was van een uitzonderlijke kwaliteit. De ontwerpen waren bijzonder geïnspireerd en vernieuwend, vooral de film- en theateraffiches waren ongeëvenaard en hebben Polen in het buitenland een gezicht gegeven. De politieke affiches waren meestal niet zo universeel en misten dikwijls die directe betrokkenheid die men in het Westen wel had. Verder had ik het nogal voor de tekeningen die Saul Steinberg maakte voor de grote Amerikaanse magazines.

***Beschouwt u zichzelf als een kunstenaar of eerder als grafisch ontwerper?***

RD: Ik ben altijd van mening geweest dat een ontwerper niet noodzakelijk moet blijken van een artistieke persoonlijkheid. Het is de boodschap van de cliënt die centraal moet staan in de affiche en niet de persoonlijke uitdrukking van de kunstenaar. Maar dit sluit niet uit dat men geen persoonlijke stijl kan ontwikkelen. Ik beschouw mijzelf dan ook niet zozeer als een affichetekenaar, maar

wel als een grafisch ontwerper die oplossingen zoekt voor het overbrengen van de boodschap van zijn cliënten.